

ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ. РЕКОНСТРУКЦІЯ ХОРОВОЇ ПАРТИТУРИ «СЕРЦЕ МУЗІКИ» ЛЕВКА РЕВУЦЬКОГО НА ВІРШ МИКОЛИ ВОРОНОГО

Валентина Кузик

Коли в 1980-х роках я працювала над книгою спогадів про Левка Ревуцького, що готувалася до 100-річчя митця, серед споминів його сучасників неодноразово чула про хоровий твір «Серце музики» пам'яті Миколи Лисенка, написаний на 10-ті роковини смерті композитора-класика. Тобто твір було датовано 1922 роком (імовірно, осінь), і він належав до так званого прилуцького періоду творчості Л. Ревуцького (зазначу, вірш М. Вороного невдовзі по смерті М. Лисенка було надруковано в київській україномовній газеті «Рада» за 28 жовтня (10 листопада) 1912 р. ¹). Ті, хто слухав цю музику, із захопленням згадували свої враження, говорили про її високий духовний зміст, велику емоційну напругу... Однак репресії, яких зазнали автор поетичного тексту М. Вороний і талановитий хормейстер Прилуцької капели Олекса Фарба, призвели до втрати нот з архівів поета й капели. А з архівом композитора сталася інша біда – в окупованому Києві колега, який залишився в його міській квартирі на вул. Банковій, у холодні зими 1942 й 1943 років нотними рукописами Левка Миколайовича розпалював буржуйку. Справжній огром втрат знав лише сам композитор, але нічого вже не міг вдіяти, крім одного – з пам'яті та по клаптиках окремих партій, що збереглися в декого з музикантів, поновлювати нотні тексти хоча б найбільш масштабних творів – двох симфоній, фортепіанного концерту.

Тож коли до 100-річчя Л. Ревуцького видавали повне зібрання його творів (з 11-ти томів, видавництво «Музична Україна»), у томі хорових п'єс (1985 р., т. 8) «Серця музики» не було.

Пошук продовжився. Принагідно з'явилася інформація, що на вірш М. Вороного «Серце музики» написали музику К. Стеценко (1913 р., як частина Реквієму), Ф. Попадич (1927) і вже в наш час Г. Герета (2012).

Надію на реальність існування такого твору в доробку Л. Ревуцького подавали рядки журналу «Музика» за 1923 рік. Зокрема в № 2 на с. 23 читаємо (збережено тогочасну орфографію): «В Музичній Комісії Т-ва на одному з її засідань молодий композитор Левко Ревуцький виконував свої невидані твори: фортеп'янові та вокальні (романси й хори). Твори написані вміло та з натхненням. Деякі хорові композиції прийнято до репертуару капели «Думка»». І далі на с. 25: «Прилука на Полтавщині. Вже майже рік тут існує хор співробітників Райспілки. Склад хору 65 осіб. Диригує О. Фарба. За десять місяців зроблено 12 концертів <...> Всього в репертуарі до 50 п'єс <...> Хорова Рада на засіданні своєму 4 березня ухвалила просити Музичне Т-во ім. Леонтовича відкрити у Прилуці Філію Т-ва». Як відомо, Л. Ревуцький був концертмейстером цього хору, колектив став першовиконавцем кантати «Хустина» й інших композицій митця. А вже в № 6–7 за той самий 1923 рік на с. 42 написано: «Композитор Л. Ревуцький, що живе нині коло Прилуки на Полтавщині, написав останніми часами: «На ріках круг Вавілону» (ор. 13 для хору), «Гукайте їх» – до слів М. Філянського (ор. 14 для хору), «**Серце музики**» (ор. 17 для хору і solo) [курсив мій. – В. К.]. Крім того, їм написано музику до віршу Тичини «Дума про трьох вітрів» та музичну картину «На крилах соняшних і ясних мрій». У той самий прилуцький період

ВАЛЕНТИНА КУЗИК. ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ...

(1920–1924) було створено для мішаного хору з оркестром кантату «Щороку» на слова Олександра Олеся (збереглися ноти лише першої частини), «Заповіт» на слова Тараса Шевченка, струнний квартет (ноти було віднайдено лише 2011 р.), ескізи Першої симфонії.

В останні півроку мої пошуки в нотних відділах центральних бібліотек України та музичних академій не принесли успіху. Однак при допомозі музикознавця, кандидата історичних наук Олени Бугаєвої, яка працює в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського і прекрасно знає знаменитий Фонд 50, де зберігаються документи Всеукраїнського музичного товариства імені М. Д. Леонтовича, вдалося знайти переписані чорнилом від руки партії хорових голосів – сопрано, альту, тенора, баса. Для записів було використано аркуші паперу А-4 з розлінованими вручну нотонасцями. Ноти, вочевидь, писали різні хористи (бо різні почерки), значки мають не зовсім чіткий малюнок, але дозволяють реконструювати текст хорової партитури. А вона була розрахована на реальні можливості Прилуцької капели, яка мала великий звуковий діапазон (вражають дописані ноти для баса-профундо – «октави»²), високі професійні навички – композитор використовував при компоюванні елементи фугато, вводив *divisi* (подвоєння) партій, гострі дисонантні сполучення, у фіналі – епізодичний кластер. Лексика «Серця музики», як і «Зими» (перша частина кантати «Щороку»), безперечно, знаменує віхи нового модерного напряму письма композитора. Він тоді, як сам

говорив, захоплювався творами французьких імпресіоністів, зокрема симфонічним ескізом «Море» К. Дебюссі, де переважно використовувалися «щільні» насичені співзвуччя й розгорнуті форми. Однак, на жаль, з огляду на тогочасні історичні обставини, ці пошуки не могли розкритися в повну силу. У концертному виконанні хор «Серце музики» звучав у супроводі симфонічного оркестру (теж був у Прилуках), адже співу передували 5 тактів інструментального вступу. Вочевидь, був і клавир, однак цих нот поки що не вдалося знайти. Проте, думається, твір можливо виконувати й *a cappella*.

У цьому числі «Студій музикознавчих» вперше друкуємо реконструйовану хорову партитуру твору, написаного понад 90 років тому, який сам автор музики вважав загубленим назавжди (адже сьогодні під ор. 17 ми знаємо іншої твір – чудову «Пісню» для фортепіано, присвячену синові Євгену).

Хорові партії, що послужили основою для відновлення партитури, зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ф. 50, № 1306, 4 арк.).

Примітки

¹ Вдячна п. Роксані Скорульській – знайомому лисенкознавцю, директору Музею Миколи Лисенка (Київ) – за надану вичерпну інформацію щодо публікації та повного тексту вірша.

² Принагідно зауважу, що наприкінці XIX – у першій половині XX ст. побутувала думка, що найкращі голоси «профундо» – з Прилук; вони співали в усіх відомих хорах Києва, Чернігова, Москви, Петербурга.

Рукопис партії сопрано (фрагмент) із хору «Серце музики» Л. Ревуцького на слова М. Вороного

APXIB

Серце музики

Слова М. Вороного
(1912)

Музика Л. Ревуцького
(бл. 1922)

Повільно

Soprano

Alto *mp*
Сер - це му - зи - ки спи - ни - лось... Чу - є - те - сер - це му - зи - ки!

Tenor

Bass *mp*
Сер - це му - зи - ки спи - ни - лось... Чу - є - те - сер - це му - зи - ки!

S

A Сер-це, що рит-ма-ми би - лось, вже за - ні - мі - ло на - ві - ки. *mf* Ох, як те сер-це

T *mf* Ох, як те сер-це

B *mf* Ох, як те сер-це

Сер-це, що рит-ма-ми би - лось, вже за - ні - мі - ло на - ві - ки. Ох, як те сер-це

S ¹⁰ лю-би - ло - до не-стер-пу-чо-го бо - лю! Як во-но тяж-ко бо - лі - ло

A лю-би - ло - до не-стер-пу-чо-го бо - лю! Як во-но тяж-ко бо - лі - ло

T лю-би - ло - до не-стер-пу-чо-го бо - лю! Як во-но тяж-ко бо - лі - ло

B лю-би - ло - до не-стер-пу-чо-го бо - лю! Як во-но тяж-ко бо - лі - ло

ВАЛЕНТИНА КУЗИК. ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ...

15

S за У - кра - ї - ну, за во - лю... Сер - це му - зи -

A за У - кра - ї - ну, за во - лю... *tr* Пов - не свя - то - ї роз - пу - ки, сер - це му -

T за У - кра - ї - ну, за во - лю...

B за У - кра - ї - ну, за во - лю...

19

S ки сти - ска - лось, да - лі - не стер - пі - ло му - ки - і ро - зі - рва - лось!..

A зи - ки сти - ска - лось, да - лі - не стер - пі - ло му - ки - і ро - зі - рва - лось!..

T Сер - це му - зи - ки да - лі - не стер - пі - ло му - ки - і ро - зі - рва - лось!..

B да - лі - не стер - пі - ло му - ки - і ро - зі - рва - лось!..

Децо жвавіше

24

S

A

T Я - ка кра - са! У - се жит - тя в а - кор - ди пе - ре - лить!

B Я - ка кра - са! У - се жит - тя в а - кор - ди пе - ре - лить!

АРХІВ

28

S
З ви-со-ких дум і по-чут-тя тво-рить! Нес-ти лю-

A
З ви-со-ких дум і по-чут-тя но-ве жит-тя тво-рить! Нес-

T
З ви-со-ких дум і по-чут-тя но-ве жит-тя тво-рить!

B
З ви-со-ких дум і по-чут-тя но-ве жит-тя тво-рить! Нес-ти лю-бов,

33

S
бов, бу-ди-ти гнів, тво-ри-ти чу-де-са... О, ві-щий спів, нат-хнен-ний

A
ти лю-бов, бу-ди-ти гнів, тво-ри-ти чу-де-са... О, ві-щий спів, нат-хнен-ний

T
бу-ди-ти гнів, тво-ри-ти чу-де-са... О, ві-щий спів, нат-хнен-ний

B
тво-ри-ти чу-де-са... О, ві-щий спів, нат-хнен-ний

37

S
спів! Я-ка в ньо-му кра-са! Хай сер-це, бо-лю пов-не вщерть, ро-

A
спів! Я-ка в ньо-му кра-са! Хай сер-це, бо-лю пов-не вщерть, ро-

T
спів! Я-ка в ньо-му кра-са! Хай сер-це, бо-лю пов-не вщерть, ро-

B
спів! Я-ка в ньо-му кра-са! Хай сер-це, бо-лю пов-не вщерть, ро-

ВАЛЕНТИНА КУЗИК. ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ...

S
зі - рветь - ся... не - хай! Ви - со - ка честь: прий - ня - ти смерть за лю - бий, рід - ний край!

A
зі - рветь - ся... не - хай! Ви - со - ка честь: прий - ня - ти смерть за лю - бий, рід - ний край!

T
зі - рветь - ся... не - хай! Ви - со - ка честь: прий - ня - ти смерть за лю - бий, рід - ний край!

B
зі - рветь - ся... не - хай! Ви - со - ка честь: прий - ня - ти смерть за лю - бий, рід - ний край!

47 *f* Урочисто

S
f Ви - со - ка честь: у - сі скар - би зло - жи - ти на вів - тар - і жи - ти

A
f Ви - со - ка честь: у - сі скар - би зло - жи - ти на вів - тар - і жи - ти

T
f Ви - со - ка честь: у - сі скар - би зло - жи - ти на вів - тар - і жи - ти

B
f Ви - со - ка честь: у - сі скар - би зло - жи - ти на вів - тар - і жи - ти

51 *ff*

S
в па - м'я - ті юр - би як ли - цар і коб - зар! *ff*

A
в па - м'я - ті юр - би як ли - цар і коб - зар! *ff*

T
в па - м'я - ті юр - би як ли - цар і коб - зар! *ff*

B
в па - м'я - ті юр - би як ли - цар і коб - зар! *ff*